

AABITSAKUKEL KÜLAS

Teematund on mõeldud 6-8 aastastele lasteaia- ja koolilastele

Tunnis tutvustame lastele eri aegade aabitsaid ja räägime, kuidas vanasti lugema õpiti. Uurime ladina ja gooti tähestikku ning aabitsakukke, loeme ja mängime läbi vana aabitsajutu. Vaatame ka kaasaegseid aabitsaid ja proovime lugeda ning mõista tähesalme murdekeelsest aabitsast. Meisterdame tähekaarte ning kuuldu kinnitamiseks teeme aabitsateemalise viktoriini.

Sissejuhatus

Piltide abil, mis on väljatrükitud kujul tahvilil, vestleme lastega, mis on aabits, kui kaua on lapsed aabitsat lugema õppimiseks kasutanud, millisest materjalist olid tehtud vanimad aabitsad ja miks neid säilinud pole. Lisaks veel vana raekiri, mis mainib vaesele koolipoisile ostetud laudset ABD raamatut. Seejärel vaatame gooti ja ladina tähestikku. Mis on veel igas aabitsas peale tähestiku? Lõpetuseks näidis isetehtud aabitsast, kus on iga tähe kohta pilt ning sama tähega algavad laused. **Lisa 1**

Aabits on esimene õpik, mida kasutatakse lugema õppimiseks. See sisaldab tavaliselt tähestikku ja lihtsaid lugemisharjutusi. Aabitsaid on kasutatud juba sajandeid. Euroopas hakati neid laialdasemalt kasutama 15.-16. sajandil, kui trükikunst levis. Eestis ilmus esimene teadaolev aabits 1575. aastal. Vanimad aabitsad olid tehtud puidust ning nende säilimine pole olnud võimalik, sest see võib aja jooksul mädaneda, kuivada ja praguneda. Puit on atraktiivne materjal erinevatele putukatele ja mikroorganismidele, mis võivad seda kahjustada. Puit on kergesti süttiv materjal. Ei olnud tänapäevaseid konserveerimismeetodeid, mis oleksid aidanud puidust esemeid pikemalt säilitada. Lisaks tähestikule võivad aabitsas olla häälikuõpetus, silbiõpetus, lühikesed sõnad ja laused, illustratsioonid, lühikesed jutud, luuletused, mängulised ülesanded, käitumisreeglid ning kultuurilised elemendid (rahvajutud jm).

Tähekaartide abil lausete moodustamine

Lapsed moodustavad paarid ning valivad tähekaartide hulgast ühe kaardi, mille abil moodustavad lause, mille kõik sõnad algavad tähekaardil oleva tähega. Iga paar saab enda lauset teistega jagada. **Lisa 2**

Aabitsatega tutvumine, piltide vaatamine

Millist looma või lindu näeme aabitsa kaanel kõige rohkem? Vaatame erinevaid paberaabitsaid. Kui teie kogudes vanu aabitsaid pole, siis kasuta pilte (**Lisa 3**). Miks on kaanepildil just kukk? Kukeaabits, kuidas nimetati aabitsat varem? Kõige vanema aabitsa näitamine – milliste tähtedega trükitud? **Lisa 4**

Kukk aabitsate kaanel on traditsiooniliselt olnud populaarne mitmel põhjusel. Kukk sümboliseerib ärkvelolekut ja uue päeva algust, mis sobib hästi õppimise teemaga. See oli lastele tuttav ja meeldiv loom, eriti maapiirkondades. Kukke seostatakse tarkuse ja valvsusega mitmetes kultuurides. Kukeaabitsa mõiste on saanud omaette kultuuriliseks nähtuseks. ABD raamat, sest need olid tähestiku esimesed tähed ning siis puudus tähestikust C. Kõige vanem aabits on trükitud gooti tähtedega.

Kriiditahvli peale kirjutamine ja joonistamine

Jagage lastele paari peale gooti/ladina tähestiku tööleht (**Lisa 5**), otsivad oma eesnimetähe. Seejärel jagage lastele paari peale üks kriiditahvel (**Lisa 6**) ning kriidid, millega jagavad tahvli joonega pooleks.

Kumbki saab gooti tähtedes oma poolele kirjutada eesnimetähe või nime. Tahvel puhastada ning järgmisena loe samm-sammult ette kassi joonistamise õpetus (**Lisa 7**)

Jutu ettelugemine ning läbimängimine

Loe lastele ette jutt „Kaks sikku“ ning seejärel mängige see ka kahe/kolme paariga läbi. Igas aabitsas on õpetliku sisuga lugusid, mis oli selles loos õpetlikku? **Lisa 8**

Mõlemad tegelased olid selles loos kangekaelsed ning lõpuks ei võitnud keegi, vaid nad kukkusid hoopis vette. Targem annab järele.

Salmi ettelugemine murdekeelsest aabitsast

Seejärel proovige mõista salmi murdekeelsest aabitsast (nt. O-tähe salm Mulgi aabitsast). Võimaluse korral näita Mulgi aabitsa raamatut. **Lisa 9**

Kui raamatukogus leidub teisi murdekeelseid aabitsaid, siis võib valida ka sealt sobiva salmi.

Aabitsate vaatamine

Laske lastel uurida aabitsaid, mis raamatukogus kättesaadav.

Ringmäng

Ringmängu „Uus mäng“ mängimine. Lapsed moodustavad ringi ning kuulavad mängu juhendit.

Lisa 10

Tähekaartidest sõna moodustamine ning tähekaardi meisterdamine

Lapsed liiguvad laudade (laua) taha, mille peal ümbrik tähekaartidega. Laudade taga olevad lapsed moodustavad meeskonnad ning peavad kaartidest moodustama sõna (aabits). Seejärel saab iga laps endale ühe tähekaardi, mille lõikab ning liimib kartongalusele. Selle saab ta endaga kaasa võtta. **Lisa 2**

Viktoriin

Lõpetuseks võib lastele teha suulise viktoriini saadud teadmiste kinnistamiseks. **Lisa 11**

VAJALIKUD VAHENDID

Aabitsad, mida leidub teie raamatukogus

Meie kasutame:

Grenzstein, A. Pildi-aabits, esimene jagu. A. Grenzsteini trükk ja kirjastus, Tartu, 1888

Kuke ABD raamat. Trükitud J. Mäeseppa raamatukaupluste tuluga, Tartu, 1910

Parv V. Uus aabits. A. Süüden'i trükk, Tartu, 1931

Luik O. Aabits-pildiraamat. ABD. O/Ü „Ilutrükk“, Tartu, 1933

Oro. J; Jänes A. Laste sõber kuke aabits. Kirjastus – reklaam „Eesti“ – Tallinn, 1935

Luik, Oskar. Kuke aabits. O./Ü. „Ilutrükk“, Tartu, 1937

Oro J. (eestikeelne tekst). Miki-Hiire ABD. R Tohver & Ko trükk, Tallinn, 1937

Käis, Johannes. Esimesed vaod. Aabits. RKK õpperaamatute, pedagoogiliste teoste ja noorsooraamatute kirjastus, Tallinn, 1940

Tamman, V. Aabits ja alglugemik. „Ilutrükk“, Tartu, 1942

Terri, M. ABD eelkooliealistele. Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn, 1958

Alttoa, L; Raigna, H. Aabits. Kirjastus „Valgus“, Tallinn, 1971

Eisen, L. Aabits. „Valgus“, Tallinn, 1979

Kriiditahvlid ja kriidid

Kustutamishahendid (švamm)

Tähekaardid

Gooti/ladina tähestik

Liim ja käärid

Kartongpaber

Teematunni materjalide koostaja: Tiina Undrits